

kilka tygodni wcześniej przeżywał Diamentowy Jubileusz Kapłaństwa (26 VI 1998). Sędziwy Jubilat ponowił wówczas prośbę, wyrażoną w dniu habilitacji, ks. dr. Z. Małeckiego (czerwiec 1998), bym podjął się funkcji recenzenta ostatniej pracy doktorskiej pisanej pod kierunkiem księdza Profesora. Nie mogłem odmówić. Gdy w październiku 1998 wróciłem z krótkiej pielgrzymki do Rzymu, z racji dwudziestolecia pontyfikatu Ojca Świętego, odebrałem telefon z sekretariatu PAT informujący mnie o zamiarze wysłania pracy doktorskiej do recenzji. Nazajutrz ks. Infułat odszedł do Wieczności, a w kilka dni później dotarła do mnie praca doktorska ks. J. Kapłona, ostatnia pisana pod kierunkiem ks. Profesora. Uczestniczyłem w pogrzebie, reprezentując jako prodziekan Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu. Gdy po skończonej Mszy świętej kilkunastu biskupów, liczna rzesza kapłanów oraz delegacje Uczelni i Rodzina żegnali Zmarłego śpiewem „Niech Aniołowie zawiodą Cię do raju” nagle przez kopułę kościoła św. Anny wpadł strumień światła. Obraz ten utkwił mi mocno w pamięci. Żegnaliśmy miłośnika Boga i filantropa, który przeszedł przez życie wszystkim dobrze czyniąc, człowieka, który dla innych był światłem.

Dnia 20 stycznia 1999 r. w gmachu Akademii przy ul. Franciszkańskiej 1 odbyła się publiczna obrona rozprawy doktorskiej ks. Juliana Kapłona na temat „Motywacja modlitwy w psalmach pokutnych”, ostatniej napisanej pod kierunkiem śp. Księdza Profesora Stanisława Grzybka. Kilka godzin później ks. dr J. Kapłon oraz Pani z Dziekanatu Wydziału Teologicznego na mogile Zmarłego złożyli wiązanek kwiatów.

Poznań

KS. BOGDAN PONIŻY

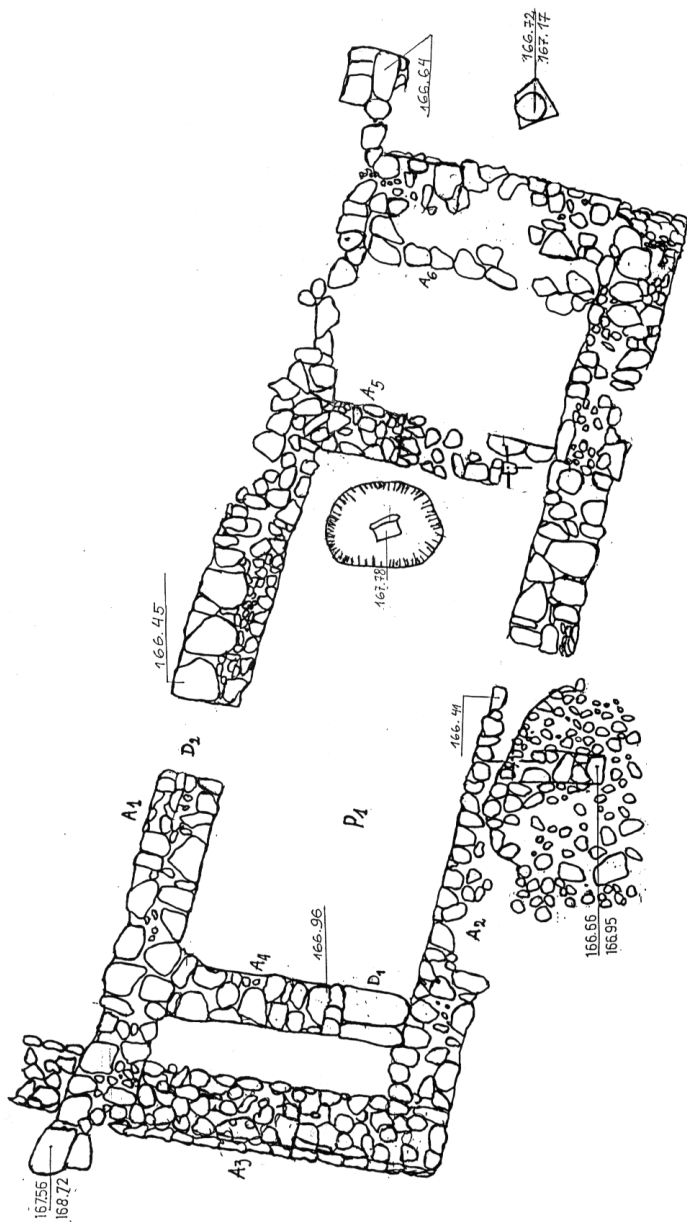
S P R A W O Z D A N I A I W I A D O M O Ś C I

Przemysław Nowogórski

POLSKIE WYKOPALISKA W BETSAIDZIE W 1999 ROKU

W lipcu 1999 roku na stanowisku et-Tell prowadziła wykopaliska polska misja archeologiczna w ramach międzynarodowego projektu badawczego *Bethsaida Excavations Project*. Et-Tell leżący około 2 km od północnego brzegu Jeziora Genzaret, identyfikowany jest z biblijną Betsaidą (o przygotowaniach do wykopalisk pisałem w „Ruchu Biblijnym i Liturgicznym” nr 1 [1999], s. 66-67). W pracach

udział wzięli: Ilona Skupińska-Lovset, członek Kolegium Dyrektorów BEP, Przemysław Nowogórski, Elżbieta Makowiecka, Paweł Federak, Paweł Szkołut.

Polskie badania koncentrowały się w południowej części wzgórza, na terenie obiektu określanego wcześniej jako „rzymska świątynia”. Na planie zabudowy wzgórza opracowanym kilka lat temu, jeszcze przed udziałem polskich archeologów, obiektowi temu nadano grecki kształt z pronaosem między antami i analogicznym do niego opistodomosem oraz dość nietypowo podzieloną na dwie części cellą. W rezultacie naszych badań plan taki nie tylko nie został potwierdzony, ale podważyliśmy również identyfikację eksplorowanej budowli jako rzymskiej świątyni związanej z kultem cesarskim.

Na rysunku przedstawiono plan odkopanego obiektu, którego interpretacja nasuwa bardzo wiele trudności. Na omawiany obiekt składają się dwa mury na linii wschód-zachód: mur północny (A1) o długości prawie 20 m i nieco krótszy równoległy do niego mur południowy (A2). Grubość obu murów wynosiła 70 cm (z tym, że nie zachowały się one na całej długości jednakowo). Odległość pomiędzy murami wynosi 6 m. Mury te wzniesiono z dużych kamieni bazaltowych łączonych gliną. Mur A1 krańcem zachodnim nakłada się na prostopadle biegnący do niego starszy mur z okresu żelaza (X-VIII wiek p.n.e.). Jego kraniec wschodni leży natomiast na części bramy miejskiej z tego samego okresu.

Przestrzeń między murami wzdłużnymi dzielą prostopadle do nich mury A4, A5 i A6. W murze A4 posadowionym o około 25 cm wyżej niż mury A1 i A2, znajdowało się przejście o szerokości 60 cm, wyraźnie zaznaczone wygładzonymi kamieniami progowymi. Inne przejście odkryto w murze północnym, szerokość 1 m, które zablokowane zostało dużymi kamieniami zmieszanyymi z gliną. Na podstawie obserwacji sposobu wznoszenia murów oraz znalezionej ceramiki, mury A1, A2, A4 i A5 wydatowano wstępnie na okres hellenistyczny lub wczesnorzymski (III-I wiek p.n.e.). Szeroki mur A6 (2,4 m) wyraźnie składa się jakby z dwu części. Od strony wschodniej jest to starszy mur z okresu żelaza, stanowiący mur wspomnianej bramy miejskiej, natomiast lico zachodnie można datować na czasy hellenistyczne lub wczesnorzymskie.

Na skutek takich wewnętrznych podziałów powstały hipotetyczne pomieszczenia oznaczone na planie jako P1, P2 i P3. W pomieszczeniach P1 i P2 odsłonięto polepę stanowiącą rodzaj „podłogi”. W wąskim pomieszczeniu P2 odnaleziono ją na całej powierzchni, a w profilu północnym udało się zaobserwować drugą niżej położoną warstwę polepy. Natomiast w pomieszczeniu P1 cztery warstwy polepy potwierdzono w pobliżu jego południowo-wschodniego narożnika. Znalaziona pomiędzy warstwami ceramika hellenistyczna, pozwoliła wydatować trzy wyżej położone warstwy na okres hellenistyczny. Interesującego odkrycia dokonaliśmy przy przejściu w murze A4. Jest nim duży kamienny moździerz, który mógł służyć do osadzenia słupa do zawieszenia skrzydła drzwi. Kontrowersyjna jest interpretacja wschodniej części eksplorowanego obiektu. Nie dało się potwierdzić

obecności tam dwóch ant. Wątpliwe jest również umieszczenie „in situ” kolumny. Nie wydaje się, aby znajdujący się tam fragment trzonu kolumny na płaskim ale nieregularnym w kształcie kamieniu, był na właściwym dla siebie miejscu.

Tak duża ilość niejasności i pytań powoduje, że obiekt ten staje się dla badaczy ogromnie interesujący. W czasie kolejnej kampanii planujemy eksplorację zagłębienia wypełnionego gliną i leżącym tam fragmentem bazy kolumny (w pomieszczeniu P1), eksplorację bruku zachodzącego na mur A2 i przebadanie obszaru na zewnątrz obiektu przy murze północnym (A1).

Warszawa

PRZEMYSŁAW NOWOGÓRSKI

ks. Norbert Mendecki

MADEBA — NAJSTARSZA MAPA PALESTYNY

W 1896 r. w ramach prac związanych z budową kościoła św. Jerzego w Madebie odkryto mapę mozaikową o pierwotnych wymiarach ok. 22 m × 7 m. Jest ona najstarszą dotychczas odkrytą mapą Palestyny, oprócz dziewiątego segmentu Tabuli Peutingeriana i mapy świata Castoriusa¹. Powstała ona w latach 542-565 po Chr. Ową datę ustalono w następujący sposób: na mapie widoczny jest kościół Nea w Jerozolimie, poświęcony w 542 r. po Chr.² Jako *terminus post quem* przyjmuje się śmierć cesarza Justyniana w 565 r.³ Mapa ta składa się z ok. 2,5 miliona kawałków. Aby te kawałki ustawić na podłodze, trzech pracowników musieli cały rok nad tym pracować. Pierwotnie przedstawiała ona także Syrię, półwysep Synaj i Egipt Dolny. W czasie wykopalisk zniszczono wiele części tak, że obecnie jej powierzchnia ma wymiary 15 m × 6 m. Północną granicę mapy stanowią: Byblos (Gebal), Hammat i Damaszek, południową No-Amot (Teby) w Egipcie, Morze Śródziemne — zachodnią i Kenat, Bosra, Rabbat-Ammon, Petra — wschodnią. Centrum stanowi Jerozolima. Skala mapy 1:15000, dla Jerozolimy 1:1600.

¹ A. van den BORN — W. BAIER, art. *Medeba*, w: H. HAAG, *Bibel-Lexikon*, Einsiedeln 21968, 1116; H. FISCHER, *Geschichte der Kartographie von Palästina*, ZDPV 63 (1939), 169-189

² Dzięki tej mapie archeolodzy odkryli ten kościół w Jerozolimie. J. NIEWIADOMSKI, *Madeba*, w: F. DEXINGER, *Jordanien. Auf den Spuren alter Kulturen*, Innsbruck 1985, 153-162, szczeg. 155

³ M. AVI-YONAH, *The Madaba Mosaic Map*, Jerusalem 1954, 16-18